

De rol van traumagerelateerde emoties in juridische beslissingen

Janne van Doorn en Joyce Schot*

'Although the law may denigrate the role of emotions, the successful practice of law requires a high level of emotional intelligence.' (Kiser 2014)

Emoties spelen een essentiële rol in het begrijpen van de psychologische en sociale impact van misdrijven op zowel slachtoffers als verdachten. Emotionele reacties naar aanleiding van een traumatische gebeurtenis zoals een misdrijf kunnen een rol spelen bij traumagerelateerde psychopathologie (Andrews e.a. 2000). Slachtoffers ervaren vaak intense posttraumatische emotionele reacties, waaronder angst, woede, verdriet en schaamte, die kunnen voortduren lang nadat het misdrijf heeft plaatsgevonden (Amstadter & Vernon 2008; Orth 2002). Deze posttraumatische emoties zijn niet alleen een reactie op het fysieke of materiële verlies, maar ook een reactie op de schending van persoonlijke veiligheid en vertrouwen (Pemberton e.a. 2007). Ook bij verdachten is het ervaren van spijt, schaamte of boosheid in reactie op het misdrijf niet ongevoel (DeCelles e.a. 2021; Tangney e.a. 2011). Dit betekent dat juridische professionals zoals rechters regelmatig geconfronteerd worden met deze emoties, hetgeen impact kan hebben op henzelf en hun werk. Wetenschappelijke studies lijken erop te wijzen dat zowel de emotionele uitingen van slachtoffers als die van verdachten invloed kunnen hebben op het oordeel van rechters en jury's (Van Doorn & Koster 2019; Kunst e.a. 2021; Van Doorn & Kunst 2025). Zo kunnen uitingen van berouw door een verdachte leiden tot mildere straffen (Van Doorn & Kunst 2025), terwijl emoties zoals woede of angst bij slachtoffers de ernst van de misdaad en de behoefte aan strenge bestraffing kunnen benadrukken (Orth 2002). Tegelijkertijd is onderzoek op dit vlak schaars en beperkt tot de Amerikaanse context. Daardoor weten we nog (te) weinig over de daadwerkelijke

* Dr. J. van Doorn is universitair docent aan het Instituut voor Strafrecht & Criminologie van de Universiteit Leiden. J. Schot MSc is promovenda aan het Instituut voor Strafrecht & Criminologie van de Universiteit Leiden.

impact van andermans emotie op de juridische professional en diens oordeelsvorming in de Nederlandse rechtspraktijk.

Wat wel opvalt is dat er binnen de praktijk van de rechtspraak een negatieve connotatie kleeft aan emoties (IJzermans 2011): ze worden geassocieerd met irrationaliteit en willekeur. Emoties passen niet binnen het traditionele beeld van de rechtspraak, waarbij oordeelsvorming draait om objectiviteit, deskundigheid en rechtvaardigheid. Rechters hebben vaak een ideaal van de ‘dispassionate judge’ hoog te houden, waarbij emoties eerder geweerd dan omarmd worden, wat een dergelijk rationeel imago in stand houdt (Maroney & Gross 2014). In de academische wereld wordt er tevens steeds meer aandacht besteed aan de aanwezigheid en rol van emoties in de rechtszaal (bijv. Bandes 2016, 2022; Bennett 2016; Feigenson & Park 2006; Heath 2009; Nunez e.a. 2016; Proeve & Tanvir 2022; Salerno 2021). Ook hieruit blijkt dat emoties in de rechtszaal niet direct omarmd lijken te worden. Zo hebben juridische wetenschappers betoogd dat emoties die in de rechtszaal worden geuit rationele besluitvorming kunnen belemmeren (Feigenson 2000) doordat ze (onbewust) de besluitvormer sturen, wat kan leiden tot foutieve of vooringenomen beslissingen (Nitschke e.a. 2019; Van Doorn & Koster 2019). Tegelijkertijd zijn beslissingen niet los te koppelen van emoties. Sterker nog, emoties kunnen *helpen* bij het nemen van beslissingen. Ze hebben namelijk een belangrijke functie: ze signaleren wat we belangrijk, verwerpelijk of moreel juist vinden (Frijda 1988; Roseman e.a. 1994; Schwarz 1990). Emoties ontstaan wanneer waarden en belangen in het geding zijn en vormen daarmee een samenspel met het verstand (Frijda 1988). Omdat juist bij juridische besluitvorming waarden en belangen van anderen een rol spelen, zijn emoties onvermijdelijk bij juridische beslissingen (IJzermans 2011). Zo kunnen emoties van professionals bij rechterlijke besluitvorming fungeren als een emotionele barometer die de ernst van het delict en/of de toegebrachte schade weergeeft (Salerno 2021).

Kort samengevat hebben we enerzijds te maken met een ideaal van een rationeel en ‘emotieloos’ rechtssysteem, terwijl anderzijds emoties – onbedoeld en onbewust – wel een (ongewenste) rol lijken te spelen in juridische beslissingen. Onder de streep gaat het dus om een balans tussen ratio en emotie; de betekenis van de feiten is afhankelijk van de interpretatie en waardering van de rechter, waar ook emoties bij komen kijken (IJzermans 2011). Dat betekent dat kennis en begrip

van andermans en (de invloed daarvan op) eigen emoties essentieel zijn om die balans te bewaken en disproportionaliteit in oordeelsvorming te voorkomen.

In de huidige bijdrage gaan we in op de ervaring van posttraumatische emoties bij slachtoffers en verdachten, en de rol daarvan in de oordeelsvorming van juridische professionals. Onder juridische professionals scharen wij diverse beroepsgroepen die in contact komen met en tot een oordeel/beslissing moeten komen over slachtoffers en plegers van criminaliteit, zoals politie, advocaten, officieren van justitie en rechters. In wat volgt wordt allereerst ingegaan op de rol van posttraumatische emoties die *slachtoffers* vertonen in juridische oordelen en beslissingen. Vervolgens wordt overgegaan op de rol van emoties die *verdachten* tonen in juridische beslissingen. Deze bijdrage eindigt met een reflectie op het belang van kennis bij juridische professionals over het rijke palet aan posttraumatische emoties die slachtoffers en verdachten kunnen ervaren, hoe deze ontstaan en hoe ze worden geuit, maar ook over de potentiële invloed ervan op eigen emoties en oordeelsvorming. We pleiten voor een trauma-geïnformeerde aanpak waarin kennis over andermans en eigen posttraumatische emoties, alsmede strategieën om gewenste en ongewenste invloeden van emoties te *reguleren*, meer centraal staat in de rechtspraktijk.

Emoties onder slachtoffers

Typen emoties

De emotionele reacties op een traumatische gebeurtenis, zoals het slachtoffer zijn van een misdrijf, zijn zeer divers. In de wetenschappelijke literatuur is angst een van de meest onderzochte emotionele reacties op trauma. Angst is een intense emotie die wordt gekenmerkt door gevoelens van spanning, bezorgdheid en fysieke reacties zoals een verhoogde hartslag (Rothbaum e.a. 1992). Angst kan niet alleen tijdens de traumatische gebeurtenis zelf worden ervaren, maar kan ook daarna blijven bestaan, manifesterend als verhoogde gevoelens van onveiligheid, bekend als 'fear of crime' (Sironi & Bonazzi 2016). Onderzoek suggereert dat angstgevoelens na een traumatische ervaring vaak voortkomen uit het aanhoudende gevoel van bedreiging en onveiligheid, dat het zenuwstelsel blijft prikkelen (Rothbaum e.a.

1992). Naast angst is woede een veelvoorkomende emotie die tijdens de slachtofferschapservaring en lange tijd erna ervaren kan worden. Woede wordt gekenmerkt door gevoelens van ongenoegen en frustratie, vaak als reactie op een waargenomen onrecht (Van Doorn e.a. 2014). Deze emotie ontstaat doorgaans vanuit het gevoel dat het slachtoffer onrecht is aangedaan, en kan gericht zijn op de dader, op anderen of op de situatie als geheel (Pemberton e.a. 2007; Kunst e.a. 2011).

Bovendien worden gevoelens van schaamte en schuld regelmatig gerapporteerd door slachtoffers. Schaamte is een intense emotie die gepaard gaat met gevoelens van minderwaardigheid en zelfverwijt, terwijl schuld een morele emotie is die voortkomt uit de overtuiging iets verkeerd te hebben gedaan (Tangney & Dearing 2002). Deze gevoelens worden vaak veroorzaakt doordat slachtoffers zichzelf verantwoordelijk houden voor de misdrijven waarvan zij het slachtoffer zijn geworden (Tangney & Dearing 2002). Verdriet is ten slotte ook een frequent gerapporteerde emotie tijdens en na de slachtofferervaring. Verdriet wordt gekenmerkt door gevoelens van verlies, hopeloosheid en somberheid. Het kan voortkomen uit de verlieservaringen van veiligheid, (zelf)vertrouwen en rechtvaardigheid (Frieze e.a. 1987). Tegelijkertijd dient te worden opgemerkt dat juist het *uitblijven* van een emotionele reactie – zoals uitingen van passiviteit, veerkracht of zelfs onverschilligheid – ook aan de orde kan zijn (Johansen e.a. 2023). Bij sommige getraumatiseerde personen manifesteert het trauma zich juist door een non-expressie van emoties (Clapp e.a. 2014).

Emotionele reacties op slachtofferschap kunnen bovendien verschillen per delicttype. Slachtoffers die seksueel geweld hebben meegemaakt, rapporteren doorgaans hogere niveaus van posttraumatische emoties zoals angstgevoelens dan mensen die bijvoorbeeld fysieke mishandeling of een overval hebben meegemaakt (Amstadter & Vernon 2008; Kaysen e.a. 2005). Bij fysiek geweld lijkt er vaker sprake te zijn van woede, zowel tijdens als na het delict (Kunst e.a. 2011). Kenmerkend is bovendien dat gevoelens van schuld, schaamte en woede bij slachtoffers van een zedendelict sterk toenamen na het delict (Amstadter & Vernon 2008).

Hoewel bovengenoemde uitingen van trauma voornamelijk worden ervaren tijdens en direct na het slachtofferschap, kunnen deze gevoelens langer aanhouden en uiteindelijk resulteren in een posttraumatische stressstoornis (PTSS) (Hathaway e.a. 2010). PTSS is een ernstige

aandoening die wordt gekenmerkt door aanhoudende herbelevingen van het trauma, vermijding van traumagerelateerde prikkels, negatieve veranderingen in cognities en gevoelens, en verhoogde prikkelbaarheid en alertheid (American Psychiatric Association 2013).

De rol van emotie in juridische oordelen en beslissingen

Het moment tijdens een rechtszitting waar posttraumatische emoties van slachtoffers vaak een prominente rol spelen, is bij het uitoefenen van het spreekrecht. Emotionele uitingen zoals huilen of boosheid kunnen zowel positieve als negatieve reacties oproepen bij de rechtbank, waarbij sommige rechters meer empathie tonen en andere juist de objectiviteit van het slachtoffer in twijfel trekken (Lens e.a. 2015). Bovendien lijken emotionele slachtofferverklaringen een significante invloed te hebben op de uitkomsten van strafzaken, waaronder de zwaarte van de straf die wordt opgelegd (Edwards 2001). Tegelijkertijd dient te worden opgemerkt dat de rol van slachtofferverklaringen bij juridische beslissingen genuanceerder ligt en lijkt af te hangen van het type beslissingen (schuld of straf) en het soort rechtssysteem in een land (Kunst e.a. 2021).

Beoordelingen van slachtoffers worden gevormd door stereotypen over slachtofferschap en de verwachtingen die daarmee gepaard gaan (Ask & Landström 2010; Wrede & Ask 2015). De invloed die de emotionele uitlating van een slachtoffer heeft op oordelen over dat slachtoffer, met name waar het gaat om diens geloofwaardigheid, wordt ook wel het 'emotionele-slachtoffereffect' (*emotional victim effect*; Ask & Landström 2010; Winkel & Koppelaar 1991) genoemd. Meer specifiek geeft dit effect aan dat slachtoffers die emoties tonen als geloofwaardiger worden beschouwd dan slachtoffers die niet tot nauwelijks emotie tonen. Dergelijke verwachtingen lijken te zijn gebaseerd op ideeën van welk soort emotionele expressie als 'gepast' wordt beschouwd in bepaalde omstandigheden (Ellison & Munro 2009). Zo rapporteerde Venema dat 'agenten verwachten dat een legitiem slachtoffer van seksueel geweld getraumatiseerd is, aangeduid door het tonen van paniek, beven en angst (...)' (Venema 2016, p. 886). Een systematische literatuurreview naar het emotionele-slachtoffereffect toont zelfs een nog specifiek beeld over hoe een slachtoffer zich emotioneel gezien 'hoort' te uiten. Namelijk: niet te kalm, niet hysterisch, niet boos, maar met name verdrietig (Van Doorn & Koster 2019). Wanneer slachtoffers

niet aan dit beeld voldoen, kunnen zij te maken krijgen met negatievere beoordelingen en reacties van ongeloof. Maar consequenties reiken verder dan het oordeel over een slachtoffer: het kan zelfs tot gevolg hebben dat een zaak niet doorgezet wordt (Frohmann 1991; Parratt & Pina 2017). Dat is problematisch, omdat het palet aan emoties die slachtoffers daadwerkelijk ervaren (zie vorige paragraaf) veel omvangrijker is dan het beeld dat hierboven is geschetst. Of een emotionele reactie (positief of negatief) invloed heeft op geloofwaardigheidsoordelen lijkt dus afhankelijk te zijn van de vraag of emotionele reacties op een misdrijf als stereotiep, gebruikelijk, verwacht, of conform emotienormen worden gezien (Heber & Fredriksson 2024; Rose e.a. 2006). Een emotionele reactie informeert ons hoe de emotionele persoon een bepaalde gebeurtenis heeft geïnterpreteerd (Schwarz 2001), en in het geval van ernstige gebeurtenissen verwachten mensen dat een emotionele reactie overeenkomt met de door hen waargenomen ernst van die gebeurtenis. Wanneer dat niet het geval is, en er 'expectancy violation' (Ask & Landström 2010) optreedt, dan kan dit beoordelingen en beslissingen over het slachtoffer negatief beïnvloeden. Het is derhalve van belang dat de samenleving als geheel, en juridische professionals specifiek, op de hoogte zijn van de diverse emotionele uitlatingen die traumatische gebeurtenissen zoals slachtofferchap tot gevolg kunnen hebben, die verder gaan dan heersende stereotiepe ideeën (Johansen e.a. 2023).

Emoties onder verdachten

Typen emoties

Niet alleen slachtoffers, maar ook verdachten brengen een verscheidenheid aan emoties naar de rechtszaal. Het plegen van bepaald immoreel gedrag kan leiden tot het ervaren van schuld, schaamte, verdriet, berouw/spijt en boosheid (Atuel e.a. 2021; Molendijk 2018; Roth e.a. 2022; Tallon e.a. 2015). Plegers kunnen zich schamen en schuldig voelen over de schade die ze een slachtoffer hebben berokkend (Tangney & Dearing 2002) en berouw/spijt hebben van hun actie (d.w.z. willen dat het niet zou hebben plaatsgevonden). Daarnaast kan boosheid specifiek ook ontstaan doordat de buitenwereld oordeelt over de verrichte immorele daad en het label 'misdadiger' of 'monster' opplakt.

Ernstige en/of voortdurende ervaringen van de genoemde emoties kunnen leiden tot traumagerelateerde problematiek, zoals morele verwonding.¹ Morele verwonding heeft betrekking op het lijden dat wordt veroorzaakt door handelingen die ingaan tegen iemands morele waarde en verwachtingen (Litz e.a. 2009; Molendijk 2018). Zo kan het vertonen van bepaald gedrag dat in contrast staat met iemands kernwaarden leiden tot het ervaren van schuld, schaamte, verdriet en woede (Atuel e.a. 2021; Molendijk 2018). Dit geldt zowel voor opzettelijk gepleegde misdaden als voor verwijtbare misdrijven, en is grotendeels te wijten aan schendingen van diens eigen moraliteit.

De rol van emotie in juridische oordelen en beslissingen

De invloed die de emotionele uitlating van een verdachte heeft op oordelen en beslissingen wordt ook wel het ‘emotionele-verdachte-effect’ (*emotional defendant effect*; Van Doorn & Kunst 2025) genoemd. Een systematische literatuurstudie naar dit effect vond met name een invloed van emoties op *schuld*beslissingen (Van Doorn & Kunst 2025). Over het algemeen werd gevonden dat verdachten met een vlakke of minimale emotionele houding vaker schuldig werden beoordeeld dan verdachten met een gematigde of intense emotionele houding. Wanneer er naar de rol van specifieke emoties in beslissingen over straf en schuld gekeken wordt, is er meer nuance merkbaar. De meeste aandacht in internationale literatuur is gericht op de emotie berouw/spijt (Bandes 2016, 2022; Bennett 2016; Proeve & Tudor 2010; Proeve & Tanvir 2022), wat verklaard kan worden doordat deze emotie in sommige landen een formele rol speelt in verschillende juridische beslissingen, waaronder de bepaling van schuld en strafbeslissingen (Bandes 2016, 2022; Van Oorschot e.a. 2017). Uit de eerdergenoemde systematische literatuurstudie bleek dat een schuldige uitspraak waarschijnlijker was wanneer de verdachte berouw of woede toonde dan wanneer de verdachte dat niet deed. Slechts een enkele studie heeft gekeken naar andere emoties zoals schaamte en verdriet, maar daar kwamen geen (consistente) significante resultaten uit naar voren. Ook was er een minderheid aan studies die een significant effect van emotie op *straf*beslissingen (keuze in type straf of hoogte van een straf) vond. Bovendien was er sprake van een aantal ‘randvoorwaarden’

1 Zie de bijdrage van Molendijk en Helmich aan dit themanummer.

voor het effect van berouw op schuld- en strafbeslissingen, namelijk dat dit effect afhangt van overig bewijs en gegeven informatie over de zaak (Van Doorn & Kunst 2025).

Een interessante bevinding in de systematische literatuurreview was dat uitingen van berouw beslissingen van schuld waarschijnlijker maakten, maar dat dergelijke uitingen ook samengingen met een *lagere* straf. Dit past in het beeld dat eerder onderzoek heeft geschetst over de rol van berouw: enerzijds suggereert onderzoek dat berouwvolle verdachten eerder schuldig worden bevonden, omdat de uiting van zo'n emotie verantwoordelijkheid signaleert (Niedermeier e.a. 2001), en anderzijds suggereert onderzoek dat het tonen van berouw de perceptie van het morele karakter positief beïnvloedt en de overtuiging dat toekomstig verkeerd gedrag minder waarschijnlijk is (Gold & Weiner 2000). Dit kan op zijn beurt de straf van de dader verminderen (Lo e.a. 2016).

Deze perceptie van het morele karakter van de verdachte is tevens aangedragen als verklaring voor de invloed van emoties bij verdachten op juridische beslissingen. Zo stelt de *affect control theory* dat de emotionele uiting van de verdachte de perceptie van diens morele identiteit kan beïnvloeden (Heise 1979; Robinson e.a. 1994). In het licht van deze theorie kan worden gesteld dat de uiting van bepaalde emoties zoals berouw of schuld signaleert dat iemands morele overtreding niet direct betekent dat iemand ook een slecht moreel karakter heeft (Gold & Weiner 2000). Een ander perspectief wordt geboden door de *expectancy violation theory*, welke tevens in het kader van het emotionele slachtoffereffect is besproken (Ask & Landström 2010). Deze theorie suggereert dat de emotionele houding van de dader de percepties van geloofwaardigheid en eerlijkheid kan beïnvloeden als deze niet overeenkomt met de voorafgaande verwachtingen van de waarnemers (Heath 2009). Met betrekking tot emoties zijn er bepaalde 'display rules'; mensen zien weinig tot geen emotie als een teken van bedrog omdat het normatieve verwachtingen schendt (Wessel e.a. 2012). Met andere woorden, het vertonen van geen of kalme emoties na het plegen van een misdrijf wordt als ongepast en onverwacht beschouwd, terwijl het tonen van schuld of berouw dat niet is. Mensen gaan ervan uit dat een emotionele houding past bij het profiel van een betrouwbaar en geloofwaardig persoon (hetgeen in lijn is met bevindingen over emotionele slachtoffers; Van Doorn & Koster 2019). Meer kennis over de diversiteit in emotionele expressie als gevolg van trauma zou

er dan voor kunnen zorgen dat men zich minder laat leiden door stereotiepe ideeën die er bestaan rondom emoties.

Emoties onder professionals

Typen emoties

Binnen het Nederlandse strafrechtstelsel worden emoties niet standaard omarmd. Of een rechter nu bewijsmateriaal beoordeelt, de wet toepast, een definitieve beslissing of een voorlopige beschikking neemt, emoties moeten het liefst terzijde worden geschoven. Uitingen van emoties of het vertrouwen op emoties bij het nemen van beslissingen zijn inconsistent met het traditionele plaatje van een rationele en onpartijdige rechtspraak (Kiser 2014; Maroney & Gross 2014). Daarmee is de aandacht voor de omgang met emotionele uitdagingen een onderbelicht aspect van het werk van juridische professionals in het algemeen, en specifiek rechters (Maroney 2011).

Vanuit bovenstaande paragrafen wordt echter duidelijk dat het vermogen om eigen en andermans emoties te herkennen, begrijpen en reguleren een cruciale rol speelt in het rechtssysteem. Professionals erkennen dat zelf ook: uit onderzoek uit Nederland, Australië en de Verenigde Staten blijkt dat rechters wel degelijk emoties ervaren (Roach Anleu e.a. 2016; Schuster & Proppen 2010). Diverse studies wijzen erop dat rechters tijdens de uitoefening van hun werk boosheid, verdriet en angst ervaren (Maroney 2011; Roach Anleu & Mack 2005; Salerno 2021). Bovendien vinden rechters het belangrijk om zowel hun eigen emoties als die van andere actoren in de rechtszaal te beheersen om rechtvaardigheid te bevorderen (Bosma 2019; Roach Anleu e.a. 2016). Een treffend voorbeeld wordt gevonden in jurisprudentie uit 2021:

'Rechter wordt uit hoofde van haar aanstelling vermoed in staat te zijn eventuele eigen boosheid en emoties buiten beschouwing te laten tijdens de zitting en bij het nemen van beslissingen. Naar aanleiding van de antwoorden van verzoekster op de kritische vragen van de rechter kwam bij de rechter boosheid op. Rechter heeft op eigen initiatief de behandeling geschorst en heeft daarmee tijdig onderkend dat haar emotie belemme-

rend werd voor haar functioneren en heeft er op professionele wijze naar gehandeld.²

Tegelijkertijd kan de vraag worden gesteld in hoeverre juridische professionals voldoende uitgerust zijn om met emoties van anderen – en in reactie daarop: emoties van henzelf – om te gaan. Professionals kunnen gebaat zijn bij vaardigheden gericht op emotionele intelligentie, waarin het herkennen en reguleren van emoties centraal staat (Maroney & Gross 2014).

Wetenschappers beargumenteren dat emotionele intelligentie bijdraagt aan het vermogen om posttraumatische emotionele uitlatingen van slachtoffers en verdachten te begrijpen en beheersen (Gendron & Feldman-Barrett 2019), en dat empathisch vermogen kan leiden tot een meer ondersteunende en minder traumatische juridische ervaring (Maddox e.a. 2011). Anderzijds, gericht op de professional zelf, kan een ‘overvloed’ aan empathie ook secundaire traumatisering – de overdracht van traumatisering door frequente contacten met getraumatiseerde plegers of slachtoffers – tot gevolg hebben (Figley 1995; Lonergan e.a. 2016; Ogińska-Bulik e.a. 2020). Zo hebben Jaffe en collega’s (2003) onder een groep rechters onderzocht in hoeverre er sprake was van traumasymptomen (zoals het hebben van slaapproblemen, gevoelens van boosheid en/of depressieve klachten) bij deze groep als gevolg van het reageren op getraumatiseerde slachtoffers. De meerderheid van de rechters (63%) meldde een of meer traumasymptomen. Ook juryleden rapporteren blootstelling aan andermans emotionele uitlatingen als bron van stress (Lonergan e.a. 2016), wat in verband is gebracht met secundaire traumatisering (Robertson e.a. 2009).

De rol van emotie(regulatie) in juridische oordelen en beslissingen

In voorgaande paragrafen was reeds te lezen dat een confrontatie met posttraumatische emoties van slachtoffers en verdachten een invloed kan uitoefenen op oordelen en beslissingen van de professional. Het is dus van belang om meer bewustwording en begrip te creëren onder juridische professionals over de rol van hun emoties bij beslissingen (Salerno 2021). Door effectief om te gaan met emotioneel beladen situaties – en het potentiële *spillover*-effect op eigen emoties – kunnen

2 Rb. Rotterdam 31 maart 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:4096.

juridische professionals de kwaliteit van hun beslissingen verbeteren (Gendron & Feldman-Barrett 2019; IJzermans 2011). Zoals de quote in de vorige paragraaf aantoont, behelst dat in sommige gevallen de erkenning dat een emotie ervaren wordt die de oordeelsvorming zou kunnen verstoren. Niet de emotie buiten beschouwing laten, maar erop reflecteren om het te kunnen *reguleren*. Alleen op die manier kan een onbewuste en potentieel onwenselijke invloed worden aangepakt. Met betrekking tot emotieregulatiestrategieën toont onderzoek verschillende gezondheidsconsequenties aan, afhankelijk van het soort strategie (Maroney & Gross 2014; Tamir e.a. 2024). Zo wordt het onderdrukken van emoties als ongezond en ineffectief beschouwd en lijkt de ‘social sharing’ van emoties veelbelovend in de vermindering van de lading die bepaalde emoties met zich mee kunnen brengen. Echter, juridische professionals zoals rechters zijn niet standaard uitgerust met dergelijke vaardigheden om emoties effectief te reguleren (Maroney & Gross 2014; Snider e.a. 2022), en in de rechtspraak lijkt het onderdrukken van emoties de standaard (Maroney & Gross 2014; Salerno 2021). Het herkennen en beheersen van eigen emoties – zoals bij social sharing gebeurt – in plaats van negeren of onderdrukken zou tevens een eerste stap kunnen zijn in het voorkomen dat die emoties een ongewenste rol gaan spelen. Immers, juist het benoemen en erkennen dat de emotie er is, maakt dat iemand zich ook bewust is dat de emotie een rol kan spelen, en opent de weg naar regulatie. Dit pleit voor het delen van emoties als vast onderdeel in de beraadslaging van juridische professionals.

Slot

In deze bijdrage stond de rol van (posttraumatische) emoties in juridische oordelen en beslissingen centraal. Eerder onderzoek toont aan dat posttraumatische emoties van zowel slachtoffers als verdachten van invloed kunnen zijn op beslissingen over schuld en straf. Een discussie over de wenselijkheid hiervan is van belang, omdat er binnen het strafrechtssysteem nog steeds veel stereotiepe opvattingen bestaan over gepaste en oprechte emoties, die niet stroken met de werkelijke emotionele beleving van slachtoffers en verdachten. Een reactie die hier vaak op volgt, is het advies om emoties uit de rechtszaal te weren en het ‘ideaal’ van een rationeel en emotieloos rechtssysteem te hand-

haven. Maar hoe realistisch is die gedachte? We kunnen emoties niet afschermen van juridische redeneringen. Bovendien lijkt het onderdrukken van emoties juist averechts te werken voor zowel de oordeelsvorming als de gezondheid van professionals. Daarmee willen we juist pleiten voor meer aandacht voor vaardigheden op het gebied van emotieregulatie en emotionele intelligentie, waarin geleerd wordt het complete spectrum aan posttraumatische emoties te identificeren, articuleren en evalueren. Een trauma-geïnformeerde aanpak behelst in dit geval dan ook een werkwijze waarin kennis over andermans en eigen (posttraumatische) emoties, alsmede strategieën om gewenste en ongewenste invloeden van emoties te reguleren, meer centraal staat. Uiteindelijk zijn juridische professionals, slachtoffers én verdachten gebaat bij een trauma-geïnformeerd rechtssysteem dat rekening houdt met emoties.

Literatuur

American Psychiatric Association 2013

American Psychiatric Association, *Diagnostic and statistical manual of mental disorders. Fifth edition. DSM-5*, Arlington, VA: American Psychiatric Publishing 2013.

Amstadter & Vernon 2008

A.B. Amstadter & L.L. Vernon, 'Emotional reactions during and after trauma: A comparison of trauma types', *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma* (16) 2008, afl. 4, p. 391-408.

Andrews e.a. 2000

B. Andrews, C.R. Brewin, S. Rose & M. Kirk, 'Predicting PTSD symptoms in victims of violent crime: The role of shame, anger, and childhood abuse', *Journal of Abnormal Psychology* (109) 2000, p. 69-73.

Ask & Landström 2010

K. Ask & S. Landström, 'Why emotions matter: Expectancy violation and affective response mediate the emotional victim effect', *Law and Human Behavior* (34) 2010, p. 392-401.

Atuel e.a. 2021

H.R. Atuel, N. Barr, E. Jones, N. Greenberg e.a., 'Understanding moral injury from a character domain perspective', *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology* (41) 2021, afl. 3, p. 155-173.

Bandes 2016

S.A. Bandes, 'Remorse and criminal justice', *Emotion Review* (8) 2016, afl. 1, p. 14-19.

Bandes 2022

S.A. Bandes, 'Remorse and judging', in: S. Tudor, R. Weisman, M. Proeve & K. Rossmanith (red.), *Remorse and criminal justice: Multi-disciplinary perspectives*, Abingdon/New York: Routledge 2022, p. 18-39.

Bennett 2016

C.D. Bennett, 'The role of remorse in criminal justice', in: M. Tonry (red.), *Oxford handbook online in criminology and criminal justice*, Oxford: Oxford University Press 2016.

Bosma 2019

A.K. Bosma, *Emotive justice. Laypersons' and legal professionals' evaluation of emotional victims within the just world paradigm* (diss. Tilburg), Tilburg: Wolf Legal Publishers 2019.

Clapp e.a. 2014

J.D. Clapp, J.M. Jones, M. Jaconis, S.A. Olsen e.a., 'Expressive inhibition following interpersonal trauma: An analysis of reported function', *Journal of Anxiety Disorders* (28) 2014, afl. 2, p. 230-236.

DeCelles e.a. 2021

K.A. DeCelles, G.S. Adams, H.S. Howe & L.K. John, 'Anger damns the innocent', *Psychological Science* (32) 2021, afl. 8, p. 1214-1226.

Van Doorn & Koster 2019

J. van Doorn & N.N. Koster, 'Emotional victims and the impact on credibility: A systematic review', *Aggression and Violent Behavior* (47) 2019, p. 74-89.

Van Doorn & Kunst 2025

J. van Doorn & M. Kunst, 'The "emotional defendant effect": A systematic review of experimental studies', *Psychology, Crime, and Law* 2025, <https://doi.org/10.1080/1068316X.2025.2472212>.

Van Doorn e.a. 2014

J. van Doorn, M. Zeelenberg & S.M. Breugelmans, 'Anger and prosocial behavior', *Emotion Review* (6) 2014, afl. 3, p. 261-268.

Edwards 2001

I. Edwards, 'Victim participation in sentencing: The problems of incoherence', *Howard Journal of Crime and Justice* (40) 2001, afl. 1, p. 39-54.

Ellison & Munro 2009

L. Ellison & V.E. Munro, 'Reacting to rape: Exploring mock jurors' assessments of complainant credibility', *British Journal of Criminology* (49) 2009, p. 202-219.

Feigenson 2000

N. Feigenson, *Legal blame: How jurors think and talk about accidents*, Washington, DC: American Psychological Association 2000, <https://doi.org/10.1037/10358-000>.

Feigenson & Park 2006

N. Feigenson & J. Park, 'Emotions and attributions of legal responsibility and blame: A research review', *Law and Human Behavior* (30) 2006, afl. 2, p. 143-161.

Figley 1995

C.R. Figley, 'Compassion fatigue: Toward a new understanding of the costs of caring', in: B.H. Stamm (red.), *Secondary traumatic stress: Self-care issues for clinicians, researchers, and educators*, Lutherville, SD: The Sidran Press 1995, p. 3-28.

Frieze e.a. 1987

I.H. Frieze, S. Hymer & M.S. Greenberg, 'Describing the crime victim: Psychological reactions to victimization', *Professional Psychology: Research and Practice* (18) 1987, afl. 4, p. 299-315.

Frijda 1988

N.H. Frijda, 'The laws of emotion', *American Psychologist* (43) 1988, afl. 5, p. 349-358.

Frohmann 1991

L. Frohmann, 'Discrediting victims' allegations of sexual assault: Prosecutorial accounts of case rejections', *Social Problems* (38) 1991, p. 213-226.

Gendron & Feldman-Barrett 2019

M. Gendron & L. Feldman-Barrett, 'A role for emotional granularity in judging', *Oñati Socio-Legal Series* (9) 2019, afl. 5, p. 557-576.

Gold & Weiner 2000

G.J. Gold & B. Weiner, 'Remorse, confession, group identity, and expectancies about repeating a transgression', *Basic and Applied Social Psychology* (22) 2000, afl. 4, p. 291-300.

Hathaway e.a. 2010

L.M. Hathaway, A. Boals & J.B. Banks, 'PTSD symptoms and dominant emotional response to a traumatic event: An examination of DSM-IV Criterion A2', *Anxiety, Stress, and Coping* (23) 2010, afl. 1, p. 119-126.

Heath 2009

H.P. Heath, 'Arresting and convicting the innocent: The potential role of "inappropriate" emotional display in the accused', *Behavioral Sciences and the Law* (27) 2009, afl. 3, p. 313-331.

Heber & Frederiksson 2024

A. Heber & T. Fredriksson, 'First impressions last? Lay-judges' assessments of credible victimhood', *The British Journal of Criminology* 2024, <https://doi.org/10.1093/bjc/azae086>.

Heise 1979

D.R. Heise, 'Effects of emotion displays on the assessment of character', *Social Psychology Quarterly* (52) 1979, p. 10-21.

IJzermans 2011

M.G. IJzermans, *De overtuigingskracht van emoties bij het rechterlijk oordeel* (diss. Tilburg), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2011.

Jaffe e.a. 2003

P.G. Jaffe, C.V. Crooks, B.L. Dunford-Jackson & J.M. Town, 'Vicarious trauma in judges: The personal challenge of dispensing justice', *Juvenile and Family Court Journal* (54) 2003, afl. 4, p. 1-9.

Johansen e.a. 2023

L.V. Johansen, L. Adrian, I.H. Asmussen & L. Holmberg, 'The power of professional ideals: Understanding and handling victims' emotions in criminal cases', *International Review of Victimology* (29) 2023, afl. 2, p. 236-258.

Kaysen e.a. 2005

D. Kaysen, M.K. Morris, S.L. Rizvi & P.A. Resick, 'Peritraumatic responses and their relationship to perceptions of threat in female crime victims', *Violence against Women* (11) 2005, afl. 12, p. 1515-1535.

Kiser 2014

R. Kiser, 'The emotionally attentive lawyer: Balancing the rule of law with the realities of human behavior', *Nevada Law Journal* (15) 2014, p. 442-463.

Kunst e.a. 2011

M. Kunst, F. Winkel & S. Bogaerts, 'Posttraumatic anger, recalled peritraumatic emotions, and PTSD in victims of violent crime', *Journal of Interpersonal Violence* (26) 2011, afl. 17, p. 3561-3579.

Kunst e.a. 2021

M. Kunst, G. de Groot, J. Meester & J. van Doorn, 'The impact of victim impact statements on legal decisions in criminal proceedings: A systematic review of the literature across jurisdictions and decision types', *Aggression and Violent Behavior* (56) 2021, <https://doi.org/10.1016/j.avb.2020.101512>.

Lens e.a. 2015

K.M.E. Lens, A. Pemberton & M.S. Groenhuijsen, 'The impact of victim participation on legal outcomes: The moderating effect of emotion', *Psychology, Crime & Law* (21) 2015, afl. 3, p. 215-229.

Litz e.a. 2009

B.T. Litz, N. Stein, E. Delaney, L. Lebowitz e.a., 'Moral injury and moral repair in war veterans: A preliminary model and intervention strategy', *Clinical Psychology Review* (29) 2009, afl. 8, p. 695-706.

Lo e.a. 2016

L.Y. Lo, O.N. Au-Yeung & M. Lin, 'Does content matter? The effect of remorseful tone on length of prison sentence', *Asian Journal of Social Psychology* (19) 2016, afl. 2, p. 170-176.

Lonergan e.a. 2016

M. Lonergan, M.-È. Leclerc, M. Descamps, S. Pigeon & A. Brunet, 'Prevalence and severity of trauma- and stressor-related symptoms among jurors: A review', *Journal of Criminal Justice* (47) 2016, p. 51-61.

Maddox e.a. 2011

L. Maddox, D. Lee & C. Barker, 'Police empathy and victim ptsd as potential factors in rape case attrition', *Journal of Police and Criminal Psychology* 2011, p. 112-117.

Maroney 2011

T.A. Maroney, 'The persistent cultural script of judicial dispassion', *California Law Review* (99) 2011, afl. 2, p. 629-681.

Maroney & Gross 2014

T.A. Maroney & J.J. Gross, 'The ideal of the dispassionate judge: An emotion regulation perspective', *Emotion Review* (6) 2014, afl. 2, p. 142-151.

Molendijk 2018

T. Molendijk, 'Toward an interdisciplinary conceptualization of moral injury: From unequivocal guilt and anger to moral conflict and disorientation', *New Ideas in Psychology* (51) 2018, p. 1-8.

Niedermeier e.a. 2001

K.E. Niedermeier, I.A. Horowitz & N.L. Kerr, 'Exceptions to the rule: The effects of remorse, status, and gender on decision making', *Journal of Applied Social Psychology* (31) 2001, afl. 3, p. 604-623.

Nitschke e.a. 2019

F.T. Nitschke, B.M. McKimmie & E.J. Vanman, 'A meta-analysis of the emotional victim effect for female adult rape complainants: Does complainant distress influence credibility?', *Psychological Bulletin* (145) 2019, afl. 10, p. 953-979.

Nunez e.a. 2016

N. Nunez, V. Estrada-Reynolds, K. Schweitzer & B. Myers, 'The impact of emotions on juror judgments and decision-making', in: B. Bornstein, M. Miller & D. DeMatteo (red.), *Advances in psychology and law*, Cham, Zwitserland: Springer 2016, p. 55-93.

Van Oorschot e.a. 2017

I. van Oorschot, P. Mascini & D. Weenink, 'Remorse in context(s): A qualitative exploration of the negotiation of remorse and its consequences', *Social & Legal Studies* (26) 2017, afl. 3, p. 359-377.

Ogińska-Bulik e.a. 2020

N. Ogińska-Bulik, Z. Juczyński & P. Michalska, 'The mediating role of cognitive trauma processing in the relationship between empathy and secondary traumatic stress symptoms among female professionals working with victims of violence', *Journal of Interpersonal Violence* (37) 2020, afl. 3-4, <https://doi.org/10.1177/0886260520976211>.

Orth 2002

U. Orth, 'Secondary victimization of crime victims by criminal proceedings', *Social Justice Research* (15) 2002, afl. 4, p. 313-325.

Parratt & Pina 2017

K.A. Parratt & A. Pina, 'From "real rape" to real justice: A systematic review of police officers' rape myth beliefs', *Aggression and Violent Behavior* (34) 2017, p. 68-83.

Pemberton e.a. 2007

A. Pemberton, F.W. Winkel & M.S. Groenhuijsen, 'Taking victims seriously in restorative justice', *International Perspectives in Victimology* (14) 2007, afl. 1, p. 1-12.

Proeve & Tanvir 2022

M.J. Proeve & T. Tanvir, 'When "I did it" is not enough: Content analysis of remorse in sentencing remarks', *Current Issues in Criminal Justice* (34) 2022, afl. 3, p. 291-306.

Proeve & Tudor 2010

M.J. Proeve & S. Tudor, *Remorse: Psychological and jurisprudential perspectives*, Farnham: Ashgate 2010.

Roach Anleu & Mack 2005

S. Roach Anleu & K. Mack, 'Magistrates' everyday work and emotional labour', *Journal of Law and Society* (32) 2005, p. 590-614.

Roach Anleu e.a. 2016

S. Roach Anleu, D. Rottman & K. Mack, 'The emotional dimension of judging: Issues, evidence, and insights', *Court Review* (52) 2016, afl. 2, p. 60-71.

Robertson e.a. 2009

N. Robertson, G. Davies & A. Nettleingham, 'Vicarious traumatising as a consequence of jury service', *The Howard Journal of Criminal Justice* (48) 2009, p. 1-12.

Robinson e.a. 1994

D.T. Robinson, L. Smith-Lovin & O. Tsoudis, 'Heinous crime or unfortunate accident? The effects of remorse on responses to mock criminal confessions', *Social Forces* (73) 1994, afl. 1, p. 175-190.

Rose e.a. 2006

M.R. Rose, J. Nadler & J. Clark, 'Appropriately upset? Emotion norms and perceptions of crime victims', *Law and Human Behavior* (30) 2006, p. 203-219.

Roseman e.a. 1994

I.J. Roseman, C. Wiest & T.S. Swartz, 'Phenomenology, behaviors, and goals differentiate discrete emotions', *Journal of Personality and Social Psychology* (67) 1994, afl. 2, p. 206-221.

Roth e.a. 2022

S.L. Roth, A. Qureshi, H.M. Moulden, G.A. Chaimowitz e.a., "'Trapped in their shame": A qualitative investigation of moral injury in forensic psychiatry patients', *Criminal Justice and Behavior* (49) 2022, afl. 4, p. 593-612.

Rothbaum e.a. 1992

B.O. Rothbaum, E.B. Foa, D.S. Riggs, T. Murdock e.a., 'A prospective examination of post-traumatic stress disorder in rape victims', *Journal of Traumatic Stress* (5) 1992, afl. 3, p. 455-475.

Salerno 2021

J.M. Salerno, 'The impact of experienced and expressed emotion on legal factfinding', *Annual Review of Law and Social Science* (17) 2021, p. 181-203.

Schuster & Propen 2010

M.L. Schuster & A. Propen, 'Degrees of emotion: Judicial responses to victim impact statements', *Law, Culture and the Humanities* (6) 2010, afl. 1, p. 75-104.

Schwarz 1990

N. Schwarz, 'Feelings as information: Informational and motivational functions of affective states', in: E.T. Higgins & R. Sorrentino (red.), *Handbook of motivation and cognition: Foundations of social behavior* (Vol. 2), New York: Guilford Press 1990, p. 527-561.

Schwarz 2001

N. Schwarz, 'Feelings as information: Implications for affective influences on information processing', in: L.L. Martin & G.L. Clore (red.), *Theories of mood and cognition*, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates 2001, p. 159-176.

Sironi & Bonazzi 2016

E. Sironi & L.M. Bonazzi, 'Direct victimization experiences and fear of crime: A gender perspective', *Peace Economics, Peace Science and Public Policy* (22) 2016, afl. 2, p. 159-172.

Snider e.a. 2022

K.M. Snider, P.G. Devereux & M.K. Miller, 'Judges' emotion: An application of the emotion regulation process model', *Psychiatry, Psychology and Law* (29) 2022, afl. 2, p. 256-273.

Tallon e.a. 2015

J.A. Tallon, T. Daftary-Kapur & S. Penrod, 'Defendant remorse and publicity in capital trials', *Criminal Justice and Behavior* (42) 2015, afl. 12, p. 1282-1302.

Tamir e.a. 2024

M. Tamir, A. Ito, Y. Miyamoto, Y. Chentsova-Dutton e.a., 'Emotion regulation strategies and psychological health across cultures', *American Psychologist* (79) 2024, afl. 5, p. 748-764.

Tangney & Dearing 2002

J.P. Tangney & R.L. Dearing, *Shame and guilt*, New York: The Guilford Press 2002.

Tangney e.a. 2011

J.P. Tangney, J. Stuewig & L. Hafez, 'Shame, guilt, and remorse: Implications for offender populations', *Journal of Forensic Psychiatry & Psychology* (22) 2011, afl. 5, p. 706-723.

Venema 2016

R.M. Venema, 'Police officer schema of sexual assault reports: Real rape, ambiguous cases, and false reports', *Journal of Interpersonal Violence* (31) 2016, afl. 5, p. 872-899.

Wessel e.a. 2012

E.M. Wessel, G.C. Bollingmo, C. Sonstebj, L.M. Nielsen e.a., 'The emotional witness effect: Story content, emotional valence and credibility of a male suspect', *Psychology, Crime & Law* (18) 2012, afl. 3, p. 417-430.

Winkel & Koppelaar 1991

F.W. Winkel & L. Koppelaar, 'Rape victims' style of self-presentation and secondary victimization by the environment', *Journal of Interpersonal Violence* (6) 1991, p. 29-40.

Wrede & Ask 2015

O. Wrede & K. Ask, 'More than a feeling: Public expectations about emotional responses to criminal victimization', *Violence and Victims* (30) 2015, p. 902-915.